

J.M. Ledgard

Tot het laatste vuur
de diepzee bereikt

Vertaald door Ine Willems

SIGNATUUR

2011

Een badkamer in een onafgewerkt huis in Somalië, in het jaar 2010. Er zat een duimgroot gat hoog in de muur waar de waterleiding door naar binnen zou moeten, en een goot in de vloer liep weg naar een afvoer waar het zeepwater van een douche door naar buiten zou moeten om daar in de grond weg te zakken. Ooit werd de douche misschien geïnstalleerd. Ooit werd dit misschien een willekeurige plek. Voor hem was het dat niet. Voor hem was het een heel duistere, heel specifieke plek.

Hij bleef in de hoeken van het vertrek waar de walm en het ongedierte minder vaak doordrongen. De vloer was van zanderig beton, dat verbrokkelde als hij eraan krabde. Hij plaste en poepte nattig in een gat dat werd afgedekt door een afgescheurd stuk karton. Hij probeerde het voorzichtig te doen, maar het karton raakte besmeurd en bespat, en zat vol vliegen en kevers.

De goot overheerste de ruimte. Hoe meer hij de gedachte eraan probeerde te onderdrukken, hoe meer die bezit van hem nam. Een ondiepe geul, zo onbeduidend ... hij liep regelrecht naar het licht. Hij zag zichzelf door het hoofd geschoten worden en vallen, waarbij zijn voet het lullige stuk karton wegschopte en het gat bloot kwam te liggen, terwijl zijn bloed door de goot naar buiten stroomde en onderweg stolde.

Hierbinnen was het donker als de hel, de wereld buiten een vlammenzee. In hem woedde de waanzinnige overtuiging dat Kismayo al tollend te dicht bij de zon was gekomen. Het gat van de waterleiding laaide in zijn gedachten. Hij stak zijn

ene arm door de afvoer en hield hem zo tot de huid brandde, waarna hij hetzelfde deed met zijn andere arm. Zijn cipers schoven elke ochtend iets te eten naar binnen. Soms raakte dat het karton. Hij drukte met zijn duim een stuk fruit open. In het hart ervan zat een grauwe brij van eitjes. Bij het licht van de afvoer zag hij een made tussen de eitjes door naar voren kruipen. Hij kroop op zijn wijsvinger: wit, met een zwarte kop. Het deed hem denken aan de zwart-wit geblokte hoofddoeken van de strijders. Hij bracht het beestje naar zijn mond en at het op.

's Morgens vloog zijn opsluiting hem nog het meest aan. Hij kon de Indische Oceaan vlakbij horen, en de geluiden voerden hem terug naar zijn vakanties en zakenreizen naar de Keniaanse kust, naar wakker worden in ouderwetse hotels met gebarsten wastafels en druppende airco's, naar lengten vlinderslag in een lang, warm zwembad tot hij zijn armen niet meer over zijn schouders kreeg, hardlopen over het hotelstrand langs pronkende strandjongens tot aan de kliffen, drijven in de rotspoelen en dan terugwandelen naar het hotel, genietend van de stilte die bij dageraad in de tropen heerst, wanneer nog geen zuchtje wind de palmladeren in beroering brengt en de opaalsternen op één plek in de lucht hangen. In zijn hoekje herleefde hij met onuitsprekelijke scherpte de ijzige douches daarna en hij zag zichzelf een gesteven linnen overhemd uit de kast halen, de hoofdbediende met shillingstukken voor de *Daily Nation* en *The Standard* betalen en zich op de veranda aan een ontbijt van passiefruit, roerei, toast en Keniaanse thee zetten.

Hij zweette door het T-shirt heen dat ze hem hadden gegeven. Er stond BIGGIE BURGERS op en het lubberde nu uit door zijn zweet en vettigheid, zijn vuil. Hij krabde aan de vloer, bracht er vormen op aan en verhalen, en bekraste toen zijn eigen lijf. Op een avond rende er een rat door de afvoer naar binnen en langs de goot naar het karton. Het dier hoorde

hem ademen in de hoek en bleef staan. Glanzend stond het daar op het karton en haalde zelf met kleine teugjes adem, voordat het de buitenwereld weer in rende.

Op een andere avond scheen de maan hoog door het gat van de waterleiding, een zilveren bundel, en hij herinnerde zich heel duidelijk dat hij in een winters woud, zo schoon, zo kristalhelder en onafgebroken, in de sneeuw was gaan liggen. Het was in Finnmark geweest, een veldoefening. Tussen de takken van een spar door had hij de maan gezien. Het was ijskoud. De sneeuw kraakte onder hem. In het hete duister zag hij de spar boven zich weer taps toelopen; als er een bries opstak in het vertrek, zou de boom misschien doorbuigen en wat van zijn sneeuw afstaan. Wanneer er geen maan was, werd hij afgezonken in het inktzwart dat Danny zag wanneer ze de diepzee verkende. Op die avonden stond hij op in het duister, leunde met een hand tegen de muur en masturbeerde, mechanisch, zonder aan haar te denken, en concentreerde zich zonder gezicht, lichaam of geur enkel op de aanraking. Hij wilde het vertrek besmeuren.

De kern van de zaak is dat er een andere wereld bestaat binnen de onze, maar dat wij in deze moeten leven tot het laatste vuur ook de diepzee bereikt.

Van alle onverlichte vertrekken ter wereld doet de Ka'aba je het meest stilstaan bij de lucht erin. Hij is 13 meter hoog, en de zijden zijn 11 en 13 meter lang: *ka'aba*, kaäba, kubus. Hij stamt uit pre-islamitische tijden. Volgens de overlevering heeft Abraham de Ka'aba gebouwd op de vier hoofdstreken van het kompas. Eén hoek ervan bevat de zwarte steen, al-Hadjar al-Aswad, die iedere bedevaartganger wil kussen op zijn linksdraaiende baan rond het heiligdom. In de binnenwanden zijn Koranverzen gegrift, besprenkeld met geparfumeerde olie. Honderden, misschien wel duizenden jaren lang hebben er heidense afgodsbeelden in gestaan, één voor elke dag van het jaar, sommige met een vriendelijk aanzicht, andere niet, maar allemaal zijn ze kapotgeslagen in de tijd van de profeet Mohammed.

De echte waarde van goud is dat het zo massief ruimte inneemt. Het is het tegenovergestelde van de leegte in de Ka'aba, waartoe alle moslims hun gebeden richten en die, dat is heel goed mogelijk, meer weerklank geeft dan elke andere plek op aarde. De zwarte steen gaat een dergelijke analyse te boven. Lang geleden al is hij in stukken gebroken en afgesleten door kussen en hij wordt bijeengehouden door een zilveren omlijsting en zilverdraad. Bij acclamatie is deze steen het kostbaarste object ter wereld, al is hij niet zwaar. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat hij uit woestijnzand bestaat dat tot kwartsglas versmolt toen een meteoriet vele eeuwen geleden insloeg in het Lege Kwartier. Hij bevat sporen van ijzer, nikkel en sterrenstof, en de gelige en wittige holten erin zorgen dat hij in water nooit ondergaat. Moslims geloven dat hij

wit was toen Allah hem bij Adam en Eva bracht maar sindsdien vervuild is geraakt door zonde. Ze zeggen dat hij bij de zondvloed verloren ging en drijvend op het water is teruggevonden.

Onder de vloer van de grote moskee in Mekka, waar de Ka'aba staat, bevindt zich een labyrint van lavagrotten. In die grotten trokken de fundamentalisten zich terug toen ze in 1979 de Grote Moskee innamen. De fundamentalisten waren ervan overtuigd dat de Mahdi was gekomen om over het einde der tijden te heersen. Ze vochten voor hem. Op sommige plekken zijn de grotten diep, met op de wanden een flinterdun laagje van het wonderlijke microbische leven waar we zo op komen. De Mahdi's leverden een verbeterde strijd en werden pas verslagen toen de Saoedische autoriteiten Franse commando's tot de islam bekeerden en deze Fransen erop toezagen dat er gifgas in de grotten werd gepompt, gevolgd door granaten, parachutisten en salvo's geschutvuur. De Mahdi-vrouwen die zich pal onder de Ka'aba verborgen hielden, sneden hun mannen het gezicht af om identificatie onmogelijk te maken. Veel Mahdi's vochten tot de dood. Dege-
nen die zich overgaven, werden in het geheim berecht en in het openbaar onthoofd in vier verschillende Saoedische steden.

De duisternis om hem heen, de hitte, het ziek-zijn, de insectenbeten, de visitaties van licht en knaagdieren, het bracht zijn verstand aan het wankelen. In die toestand gooide hij de executies met de bijl in tudor-Engeland en die met kromzwaarden in Saoedie-Arabië en met een dolk in het gezicht in Somalië op één hoop en vloeide het bloed van de ene over in dat van de andere.

Eenzame opsluiting heette dit. Hij sprak Arabisch en had geen tolk voor Somalisch. Ze hadden hem geen telefoontje toegestaan. Over losgeld spraken ze niet. Zijn gijzelnemers leken in de verste verte niet op de piratenbendes in Haradheere en Hobyo, of op de Taliban-facties die in Afghanistan zijn mede- of tegenstanders waren geweest en die voor de juiste prijs iedere gevangene van de hand zouden doen.

Hij probeerde discipline op te brengen. Hij rende op de plaats. Hij deed handstanden. Hij maakte een lijst van de boeken die hij op zijn e-reader zou zetten zodra hij bevrijd was. Zijn naam was James More, hij was een nazaat van Thomas More en veronderstelde dat hij *Utopia* opnieuw zou lezen. Hij zette alles wat hij had vernomen of begrepen over de groep die hem gevangen hield, op een rijtje, met de bedoeling er persoonlijk verslag over uit te brengen tijdens een debriefing in Legoland, het hoofdkwartier van de geheime dienst in Londen. Bij dit werk was zijn verstand niet in het minst vertroebeld. Hij prentte zich de gezichten van de buitenlandse strijders in, hun wapens, hun vaardigheden en wat hij van hun onderlinge gesprekken oppikte.

Bij sommige gijzelaars verdwijnen de herinneringen aan het bestaan van daarvoor, of er zet een gevoel van opschor-

ting in, zoals bij een langdurige ziekenhuisopname. Voor hem was het alsof sommige gezichten veiliger waren dan andere, en sommige herinneringen belangrijker. Bij veel intieme details kon hij niet stilstaan, andere drongen zich onweerstaanbaar aan hem op. Zijn onderbewuste probeerde zicht te krijgen op een groter geheel dat tolde, droop en ruide als een planeet bij zijn geboorte; gedachtegangen over zaken waaraan hij nooit aandacht had besteed, over bedrijven met bekende merknamen die zichzelf kennelijk niet hadden kunnen bedruipen. Wat was er met Agfa gebeurd? Hij vroeg zich af waarom straatkiosken in Afrika geen eigen productlijnen hadden opgezet. Waarom kon je geen compliment kopen bij een straatventer in de sloppen, zoals je wel één kauwgom of één sigaret kocht? Het minste muntje zou genoeg zijn voor een opgevouwen stukje papier met een handgeschreven boodschap. Je bent lief. Je bent beeldschoon. Wat je in de toekomst zult bereiken, overtreft alles wat je in het verleden al bereikt hebt.

Op andere momenten liet hij zijn brein de daarin opgeslagen geluiden en beelden afspelen. Het hielp als je geduld oefende. Hij plaatste zichzelf weer in het winterse woud, ademde uit en keek omhoog. Hij zag sneeuwvlokken neer dwarrelen. Geleidelijk aan kwam er muziek in hem boven. Pop, punk, flarden van symfonieën en jazzsessies. En uiteindelijk beelden, films en tv-programma's, sportevenementen: een matchpoint, een try in een rugbywedstrijd. Al doende werd hij zijn eigen multimediaspeler, al was er niets mechanisch aan, het was eerder een kwestie van biologie, van trillingen in rode modder, met gaten in de strofen en vluchtige beelden die flakkerden en verdwenen.

Overdag hield hij de bundel zonlicht in zijn baan hoog over de muur in de gaten. Het zat hem dwars dat hij die niet in zijn geheel kon zien. Het was zo simpel. Maar alleen als hij zich omdraaide, kon hij zien hoe het licht de muur achter hem raakte. En deed hij dat, dan kon hij het niet zien binnenkomen. Ieder mens had de wereld vóór zich. Liep naar voren.

Rende naar voren. Keek naar voren vanuit verzonken oogkassen. De tijd ging voort. Dagen stapelden zich op voorgaande. Volgens Danny was subtractie het minste onderdeel van de wiskunde, omdat het weghaalde van wat was. Hij beukte met zijn achterhoofd tegen de muur. Alleen maar haar. Huid over bot. Hij wendde zijn ogen af van de in het licht dansende muskieten. Hij schoof het karton over het gat. Omwille van barmhartigheid en liefde mag je de dood nooit je denken laten beheersen.

Hij hurkte in een hoek en liet het volume van het vertrek op zich inwerken. Voorheen nam hij een kamer waar aan de hand van het meubilair en de aankleding ervan, het licht dat er binnenviel door de ramen of opgloeide vanuit elektrische bronnen. Hier gaapte langs alle zijden leegte. De lucht was vuil, vettig, druppelig en gaf een gevoel van verdrinking, alsof hij was afgezonken naar een bodem van excrementen, en ver boven zich tegen de onderkant van een vreemd zeeoppervlak aan keek, in plaats van tegen een plafond.

De val der opstandige engelen van Pieter Bruegel de Oude laat zien dat subtractie, hoe simpel ook, met kracht gepaard gaat: je splitst een engel net zo lang op tot je een duivel overhoudt. Als je er een afbeelding van op je computer downloadt, of beter nog, je bekijkt het in het Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen zelf, dan zou je de opstandige engelen van de hemel linksboven op het doek naar de hel rechtsonder zien tuimelen. Hun vleugels worden bij subtractie vervangen door de mindere vleugels van vleermuizen en draken. Dichter bij de aarde zijn ze teruggebracht tot motten, kikkers en andere zachte wezens. Ze worden samengedreven door de gouden engelen van de hemel, die, bewapend met lichtschild en zwaard, tot taak hebben onze wereld te zuiveren. Je zou de opstandige engelen ingrijpender van vorm zien veranderen naarmate ze verder een lichtloze zee in worden gedreven, waarvan de opening een donkere afvoerput is. Ze verliezen hun benen, vleugels en elke hoop op bovenkomen, en worden vissen, zeeweekdieren, broedsels en zaadjes van bomen die nooit geplant zullen worden. Van verwant licht zinken ze af naar de diepzee en worden steeds verder van hun vroegere zelf gesubtraheerd totdat ze ten slotte lichaamloos en doorzichtig op de bodem liggen. Het kon weleens interessant zijn om een jihadist, die misschien nooit zoiets fantasierijks onder ogen heeft gehad, een afdruk van dit schilderij te geven, en dan te zien of de strijder de klaarblijkelijke wreedheid van de engelen, die de gezwollen wezens stekend en prikkend de diepte in drijven, met ontzetting bekijkt of juist toejuicht.

Ze nam een hogesnelheidstrein in Parijs en stapte in een provinciestad over op een boemel die over een ogenschijnlijk steeds smaller wordend spoor voortrammelde, en niet op een onprettige manier, nee, zó dat werken op haar laptop ondoenlijk werd en ze die dichtdeed met het besluit dat haar vakantie was begonnen. Ze keek even naar haar medepassagiers, typische vissersvrouwen en boerenkinderen, en richtte haar blik toen op het landschap buiten. Dit deel van Frankrijk was tot stilstand aan het komen. Het was de week voor kerst, de tijd van strenge gotische vorst en de eerste blijvende sneeuw. De bladeren waren van de bomen gewaaid, de stromen en rillen bedekt met verraderlijk ijs, en de sloten langs het spoor waren helemaal dichtgevroren, met onderin als door de klauwen en poten van in doodsnood verkerende wezens uitgehouwen luchtkamertjes. Ze zag de strenge schoonheid van het geheel, en de wetmatigheid. Plotseling kwam de zee in zicht tussen twee gladde, borstvormige heuvels. Ze glimlachte; altijd keerde ze er weer naar terug.

Haar halte was slechts een perron, een platform dat aan weerszijden afliep, met een plastic overkapping als een bus-hokje in het midden. Ze hielp een bejaarde vrouw uitstappen en ging terug om haar tas te halen. Het hokje was behangen met allerhande tijdingen: een dienstregeling, een berichtje van de kerk, van een plaatselijke fietsvereniging en een handgeschreven advertentie voor ganzenlever. Het was aan één kant bespoten met graffiti, vier tags in een en dezelfde kleur; saai, naar Londense maatstaven, maar ze was blij dat ze daar in de stilte stond en niet in de herrie van Londen.

Voor veel van haar kennissen was het niet duidelijk in welk land professor Danielle Flinders thuishoorde en of ze het soort vrouw was dat ooit ruimte in haar leven zou scheppen voor een duurzame relatie. Danny had iets duisters, meenden ze, zeiden ze, iets hardes, iets wat gletsjerkrassen vertoonde. En er school enige waarheid in dat oordeel, al was het maar omdat ze, als de boeiende vrouw die ze was, haar eigen voorwaarden aan seks stelde en geneigd was haar bedpartners als wegwerpstukken te beschouwen, even inwisselbaar als squashmaatjes. Maar met 'thuishoren' in breder perspectief is het eerlijker om te zeggen dat Danny, als de jongste professor met een vaste aanstelling bij het Imperial College in Londen en een gastdocentschap aan de ETH Zürich, een schoolvoorbeeld was van die hoogvliegers die op zoveel plekken hebben gewoond dat er niet één is die ze 'thuis' kunnen noemen. Je zou kunnen zeggen dat een vriend die Danny trouweloos noemde, helemaal geen vriend was; trouw tekende haar vriendschappen ten voeten uit. Haar zwerflust had sowieso niets te maken met weglopen van een verleden, vluchten voor een beknellende jeugd, emotionele instabiliteit of iets dergelijks, al hadden haar ouders haar wel in beweging gezet. Haar vader was een Australiër, haar moeder kwam van Martinique. Ze had broers. Het was een gelukkig en hecht gezin. Ze was opgegroeid in Londen, aan de Côte d'Azur en in Sydney, en door al die plaatsen gevormd. In haar mengeling van ras, kledingkeuze en gewoonten school iets van haar moeders Creoolse cultuur. Taal was belangrijk voor haar. In haar ogen zou het als verraad hebben gegolden om Engels voor het gemak boven Frans te stellen. Haar wetenschappelijke belangstelling was breed, in de verlichte zin dat ze de invloed van de humaniora op haar denken nodig had. Haar lasteraars moeten haar nooit aan het werk hebben gezien, want wat ze miste aan honkvastheid, maakte ze goed door bezieling. Heel wat mensen worstelen met de vraag wat ze met het bestaan aan moeten, maar Danny was volledig toegewijd aan een tak van wiskunde die biowiskunde heet. Laten we het er voorlo-

pig op houden dat ze probeerde vat te krijgen op het krioelende leven in de duisterste diepten van onze planeet, in een tijd dat de mensheid, daar aan zijn oppervlakte, in een zwerm begon te veranderen en zich afzette in steeds ingeni-euzere, maar ook steeds kleinere en geestlozere cirkels. Misschien zou ze hebben toegegeven dat het perspectief dat zij naar voren wilde schuiven te complex en te bedreigend was voor het grote publiek, maar niet daar op het perron op de eerste dag van haar kerstvakantie.

Een paard-en-wagen reed het grind van de parkeerplaats achter het perron op. Een jongeman sprong van de wagen en zwaaide naar haar. Ze ging naar hem toe, en hij hielp haar opstappen. Er lag melk op zijn adem, en zijn wangen waren pokdalig; ze kon zich hem niet herinneren van het jaar ervoor.

‘We maken er een rustige rit van,’ zei hij. ‘Zo, we kunnen gaan.’

Ze ademde de plattelandslucht in. Zachter, aardser. ‘Fijn om terug te zijn,’ zei ze.

‘Voor ieder ander zouden we een taxi hebben gestuurd, maar de manager zei: nee, madame Flinders zal het ritje met paard-en-wagen leuk vinden. Kijk, we hebben zelfs de boodschappen achterin.’

Ze keek. Er lagen fazanten, een ever, zakken houtskool en de post. Ze draaiden de doorgaande weg op. De jongeman hield de teugels losjes in de hand. Het was nog maar net na de middag, maar de lucht zag donker. Het begon te ijzelen. Een Renault met gele koplampen ploegde in tegemoetkomende richting door de vuilzwarte sneeuwrij voort. De ruitenwissers gingen absurd snel. Ze besloot dat ze de jongen wel kende, ze kon alleen niet op zijn naam komen. Ze was een vaste gast in hotel Atlantic; de dag na de kerstborrel van de vakgroep kwam ze aan, om dan op kerstavond met de Eurostar terug te keren naar Londen.

Ze sloegen af naar een hobbelig pad tussen de weilanden

in. De aarde was bevroren, de voren gevuld met sneeuw. Een stuk verder staken ze een verhard pad over en kloten langs een bord met HOTEL ATLANTIC erop. En verder, over een oprijlaan met aan weerszijden schapen in een glooiend, Engels aandoend weidelandschap, met eiken en heggen en een stapelmuurtje dat als een pijl in een bos verdween. Ze juichte toen ze bij het hotel aankwamen. Ze stapte van de wagen en weifelde toen. De eerste beslissing van een vakantie was belangrijk. In Londen kende alles zijn prijs, in termen van tijd of geld. Londen betekende douchen. Hier, met haar handen en gezicht toch al verstijfd van de kou, met alle tijd van de wereld, besloot ze eerst naar het strand te gaan. Bij terugkomst zou ze inchecken, dan naar haar kamer gaan en een heet bad laten vollopen. Geen werk. Nee, nam ze zichzelf voor, na haar bad zou ze een film kijken en een vroeg diner gebruiken in de eetzaal.

‘Wil je mijn bagage naar binnen brengen, Philippe?’ Zijn naam was haar te binnen geschoten. ‘Ik ga nog even wandelen.’

‘Zullen we het haardvuur aansteken in uw kamer?’

‘Ja, graag,’ zei ze. ‘En mag ik over ...’ ze keek op haar horloge, ‘een klein uur een kop thee?’

‘Natuurlijk, madame. We kijken naar u uit.’

Ze bond haar sjaal steviger om, ritste haar zwarte waxjack hoog dicht en liep over het gazon naar de dennen. Ze vormden een eigen groepje, schilderachtiger en kwetsbaarder dan het jaar ervoor, door klimaatverandering, weer en wind, zout op hars. Ze hield van het geluid van de vorst die onder haar meegaf. Achter de dennen torenden de duinen in geeltinten. Ze beklom ze en zag het strand zich onder haar uitstrekken tot buiten haar blikveld. Een diepbruine kromming, met een donkere rots in het midden die haar hart had; wat haar betrof was het een altaar, of anders de mond van het strand. Ze holde er langs de duinhelling op af. De rotsranden sneden in haar rubberlaarzen. Dat was ze vergeten. De wervelingen om

de rots heen herinnerde ze zich, niet de manier waarop het steen sneed en zijn ruimte afbakende. Ze deed een stap terug in de tijd en probeerde de rotspoelen door kinderogen te bezien. Ze zag zeesterren en krabben en weigerde die te benoemen. Met haar kennis van het zeeleven moest ze de details zorgvuldig negeren, de bloedzuigers die halsoverkop voortbewogen, de kleuren die in elke rotsspleet op de talloze microbelevens duiden. Het zand daar was net kandij, de voetsporen die ze op weg naar de zee achterliet, net bruine suiker. De waterrand was drabbig, met omgewoeld zand, schelpen en zeewier. Het moest hebben gestormd. Weer was er die behoefte om dat Atlantische waterlichaam aan te raken. Ze trok haar handschoenen uit, hurkte en hield haar handen onder water tot ze er geen gevoel meer in had. De diepten van de Atlantische Oceaan mochten dan haar werkbewustzijn in beslag nemen, op dit moment weigerde ze meer te zien dan het spel van de wind op het wateroppervlak en de wervelende zeemeeuwen erboven. Ze was gekomen om de zee te zien, niet de oceaan.

In de receptie brandde een fel houtvuur. Een oude computer met een Apricot-logo stond ongebruikt op het bureau, een juweel dat ieder die er oog voor had aan de tijd herinnerde dat een elektronisch brein ruim van omvang, traag van begrip en niet vanzelfsprekend was. De hal erachter werd in beslag genomen door een kerstboom, in de plaatselijke stijl opgetuigd met gedroogde bloemen, glinsterende kerstballen en gouden kaarsjes. Ze nam kleine slokjes heldere hete thee terwijl ze de formaliteiten afhandelden. Met een vulpen schreef ze haar naam in het register, waarna ze haar creditcard terugkreeg, samen met een koperen kamersleutel. Men ging haar voor door de hal en rokerslounge naar een oude lift met OMHOOG in verlichte letters boven het poortje van de kooi. Ze vroeg of ze de trap konden nemen. Haar suite lag op de eerste verdieping aan de achterkant van het hotel zoals ze had verzocht en bevatte een slaapkamer en een zitkamer met

een grote zijden kelim. Het was het deel van het hotel dat stamde uit de tijd dat het een landhuis was, het deel waar de plafondbalken een jaar lang in melk waren geweekt om ze te harden. Met uitzicht op het gazon, de dennen en het strand erachter. 's Nachts kon je helemaal tot aan de vuurtoren zien. Er lag een handgeschreven briefje op haar bed: het was de derde zondag van advent en volgens de hoteltraditie werden de gasten in de keuken uitgenodigd om zichzelf, zonder extra kosten, van de bisque en andere spijzen te bedienen. De bisque zou klaarstaan in een blauw-met-witte Meissen-soepterine, en de tafels zouden gedekt zijn met verguld bestek. Ze legde het briefje op het nachtkastje en kledde zich uit.

Het bad was antiek en hoog, de badolie van het hotel duur en geurend. Gedompeld in het gloeiend hete water dommelde ze weg. Ze had haar moeder willen bellen, maar werd overvallen door duizeligheid en viel in haar badjas in slaap. Ze werd wakker in het donker. Ze knipte het licht aan, bracht haar haar in model en trok een jurk aan, maar bedacht zich nog voordat ze die had dichtgeritst en besloot op haar kamer te blijven. In plaats van de jurk hulde ze zich in een pyjama-broek en een T-shirt, met een kasjmier trui erover. Het vuur kwijnde. Ze deed er meer hout op en belde roomservice om bisque, aardappelsalade en een fles wijn. Haar onderzoeks-assistent en vriend Tom Maxwell, ook wel Thumbs genoemd, had diverse films voor haar op een dvd gebrand. Ze schoof hem in de dvd-speler en keek *Ghostbusters*. Thumbs had gezegd dat ze de Soemerische link wel zou kunnen waarderen. Ze zette de film op pauze toen de roomservice zich aandien-de, schonk zich een glas wijn in en rookte buiten op het balkon een sigaret. Het was begonnen met sneeuwen.

Hij leidde een zwervend bestaan vol onzekerheden. Zijn jeugd had er anders uitgezien, was volgens vaste patronen verlopen. Hij was opgegroeid in het noorden van Engeland waar een grote rivier de Noordzee in stroomde. Bij laagtij kon je de rivier over waden. Ze sloten weddenschappen. Je moest wel koelbloedig zijn. Een paar passen lang was je kopje-onder.

Zijn familie woonde in een *regency*-huis aan de rand van de stad. Vanuit zijn slaapkamer had hij zicht op een zwarte molen, waarvan de wieken alleen op de wonderigste dagen draaiden. De duivelse fabriek, noemden ze die. In de kerkhoven van de stad wemelde het van de zeemeeuwen, en de lucht was zilt wanneer de wind vanuit Denemarken blies. Als je 's winters de toren van de priorij beklom, kon je ijs zien liggen op de draslanden van de riviermonding en de Noordzee erachter.

Paarden waren absolute waarden in zijn leven. Paardrijden betekende geen enkele beperking ondervinden, behalve dan dat je naar voren keek. In de schoolvakanties reed hij met ze over de braakgronden naar de zee, en om de paarden was hij bij het leger gegaan, al was hij uiteindelijk in het Parachute Regiment terechtgekomen, niet bij de Huzaren. Maar hoe absoluut de waarde van de dieren ook was, de herinnering eraan ontglipte hem telkens weer, en de mogelijkheid dat hij in het stinkende Somalische duister op een paardenrug zou klimmen en de ruimte zou opvullen, was onvoorstelbaarder dan dat een van Bruegels gouden engelen in het vertrek zou verschijnen en hij diens vleugels en gewaad zou kunnen aanraken.

Hij was niet geschikt voor een gezapig bestaan, voor de kleinburgerlijkheid van een gelikt schilderachtige huisinrichting, een sofa waar je de middagzon ving, prijzige asbakken, tafels bezaaid met glossy's. Hij had een mooi huis in het Muthaiga-district van Nairobi, maar de tuin gold meer als zijn thuis dan het huis zelf. Trap treden voerden naar een zwembad en een terras met een lange tafel, waarop honingzuigers neerstreken en weer opstegen om zich te goed te doen aan de bloemklokken van de hangplanten erboven. Het gazon helde af naar een ravijn. Aan de rand ervan had hij wilde grassoorten gezaaid, waar de cicaden 's avonds een herrie vanjewelste maakten. Onderaan wisselden clusters wolfsmelk en stukken kale grond elkaar af. Hij kwam er zelden. Er stond een elektrisch hekwerk, dat nu en dan vonkte, en erachter lag een stroom, waar het uitschot van Nairobi 's nachts met hun betonscharen, koevoeten en vuurwapens doorheen waadde. Overdag kringelde er rook op uit het bos aan de overkant van de stroom. Als je luisterde, hoorde je het verkeer op Thika Road. De uitlaatgassen van talloze minibussen vol forenzende Nairobiërs benadrukten de bloemen nog en verleenden ze de reuk van kwetsbaarheid: hier lag een tuin die van de ene dag op de andere kon zijn weggevaagd.

In het regenseizoen reed hij laat van Upper Hill naar Muthaiga, langs de laatste van de doorweekte dagloners die te voet over de vuilnisbelten achter het zakendistrict naar huis gingen. Hij manoeuvreerde om de metalen kraaienpoten heen die bij de controleposten van de politie op de weg lagen. De agenten hielden paraplu's en goedkope zaklampen op. De regen viel met bakken uit de hemel, de zaklamp scheen in zijn gezicht, en het was ondenkbaar dat de agenten hun paraplu, of hun zaklamp, trouwens, zouden laten zakken om hun machinegeweer op te nemen.

De regen was een van de gordijnen die de rijken van de armen scheidde. In de sloppenwijken van Nairobi roerde niemand zich op die intens natte en koude avonden. Modder

en drek sloegen onder de blikken deuren door naar binnen. De rivieren kolkten; het uitschot stond er tot aan de nek toe in. Bij zijn thuiskomst merkte hij dat zijn huishoudster langer was gebleven. James at en dronk in zijn eentje bij het haardvuur en werkte op zijn laptop aan een bureau bij het raam, of luisterde, languit op de bank, naar muziek.

Na zo'n stortbui ging hij 's morgens graag hardlopen door de brede, aan weerszijden door jacaranda's omzoomde straten. Hij liep langs de Chileense ambassade, de Arabische Liga, de Nederlandse ambassade en over de golfbaan van Muthaiga. De greens waren zompig, zijn sportschoenen doorweekt, zijn kuiten bespat, een crosscountryloop, *hare and hounds*. Het was louter toeval dat hij bij terugkeer het gat zag dat het tuig die nacht in zijn heg had geknipt. Er hingen lompen over het elektrische hekwerk, waar ze de draad met stokken laag hadden gehouden en eroverheen waren geklommen. De daaropvolgende avonden sloot hij de veranda af en bleef binnen. De bewakers maakten het gat met takken dicht en richtten er een lichtmast op. De honden sliepen er nog maanden naderhand, maar het tuig was nooit teruggekomen. Toch werd zijn blik altijd naar die plek getrokken, alsof het een gat was waarlangs lucht ontsnapte.

Zo was er een andere ochtend, waarop hij naar buiten kwam en een hyena dood aantrof in de greppel buiten de poort. Het dier was niet aangereden. Het had geen zichtbare verwondingen. Pas in Somalië, in gevangenschap, begreep hij dat het doodsmasker van het dier inperking uitdrukte en de zoektocht naar een ontsnappingsroute. Nairobi had de hyena ingesloten als de bewegende muren in zo'n oude avonturenstrip, die de held verpletteren.

De Atlantische Oceaan is wel de meest bereisde en beschreven van alle oceanen. Hij beslaat een vijfde van de aardbol. De landmassa die eraan grenst, is groter dan de landmassa die aan de Stille Oceaan grenst. En al storten de Amazone en de Kongo en talrijke kleinere rivieren er hun zoetwater in uit, toch is de Atlantische Oceaan de zoutste van allemaal. Gemiddeld is hij 3.926 meter diep. Er lopen kloven door zijn verder vrij gelijkmatige abyssale vlakte. De diepste daarvan is de Trog van Puerto Rico, met 8.605 meter. Zijn opvallendste kenmerk is de Mid-Atlantische Rug, die zich uitstrekt van de Groenlandzee tot de Zuidelijke Oceaan. De door Cyrus Fields Atlantic Telegraph Company in 1858 aangelegde telegraafkabel heeft weliswaar in geen enkel opzicht het watervolume van de Atlantische Oceaan verkleind, maar wel tot een vernauwing van zijn tijdruimte geleid, van een Viking-weidsheid naar een zee die routinematig in een tijdsbestek van dagen per stoomschip en vervolgens van uren per vliegtuig werd overgestoken.

Het gelijknamige hotel is daarentegen een oud landgoed aan Frans-Atlantische wal, in de negentiende eeuw tot hotel omgebouwd door Caesar Ritz, de dertiende zoon van een Zwitserse herder, hotelier van vorsten. Er is een zusterhotel in de Alpes Maritimes, in de eerste met eeuwige sneeuw bedekte bergen wanneer je vanuit Nice komt, maar het Atlantic is Ritz' parel in de kroon. De Engelse spelling – Atlantic, niet Atlantique – moest in dit geval tegelijk eeuwenoude chic en moderniteit suggereren. Het kwam dicht bij wat Ritz onder het perfecte buitenhotel verstond en contrasteerde als zodanig met het Belle Époque dat zijn stadshotels kenmerkte. Het

was een succes. Zelfs nu hoeft het geen reclame te maken. Met zijn goede gebruiken en stille ligging boeken mensen er het liefst meer dan drie nachten.

Nabokov voorzag al een toekomst van geruisloze luchtvaart, gracieuze vliegfietsen en een wereldwijd stelsel van gecapitonneerde ondergrondse wegen. Hoewel hij, Nabokov zijnde, vlinderkundige zijnde, een vluchtig besef had van perspectief. *Wat het verleden betreft*, schreef hij, *zou ik het niet erg vinden om bepaalde verloren gegane luxe uit de tijdruimte te redden, zoals de slobberbroek en de ruime, diepe badkuip.*